

■ УДК 930.85:346.7:338.48(477)

Л. Д. Божко, кандидат історичних наук, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРАВОВИХ ЗАСАД ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблемні питання розвитку правових засад туризму в Україні та їх вплив на формування культурних змістів. На основі досліджень та державних правових актів проаналізовано проблеми, які постали перед туристською галуззю України й українськими правознавцями. Запропоновано наукометричний аналіз бази даних авторефератів дисертацій, захищених з проблематики туризму в Україні. Сформульовано висновки щодо впливу законотворчості у сфері туризму на культурні змісти окремих процесів: науково-дослідну сферу, правотворчість, правозастосовну діяльність, навчальний процес, а також науково-дослідну роботу студентів, аспірантів та докторантів.

Ключові слова: туризм, нормативно-правова база, законотворчість, наукометричний аналіз, культурні змісти.

Л. Д. Божко, кандидат исторических наук, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ПРАВОВЫХ ОСНОВ ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

Рассмотрены проблемные вопросы развития правовых основ туризма в Украине и их влияние на формирование культурных смыслов. На основании научных исследований и государственных правовых актов проанализированы проблемы, стоящие перед туристической отраслью Украины и украинскими правоведами. Предложен наукометрический анализ базы данных авторефератов диссертаций, защищенных по проблематике туризма в Украине. Сделаны выводы о влиянии законотворчества в сфере туризма на культурные смыслы отдельных процессов: научно-исследовательскую сферу, правотворчество, правоприменительную деятельность, учебный процесс, а также научно-исследовательскую работу студентов, аспирантов и докторантов.

Ключевые слова: туризм, нормативно-правовая база, законотворчество, наукометрический анализ, культурные смыслы.

L. D. Bozhko, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

CULTUROLOGICAL ASPECTS OF THE LEGAL FOUNDATIONS OF TOURISM IN UKRAINE

This article is devoted to the problematic issues of the legal principles of tourism in Ukraine and their influence on the formation of cultural meanings. The study is based on the analysis of scientific research and governmental legal acts. The author deals with the issues facing the tourism industry of Ukraine and Ukrainian lawyers. The scientometric analysis of the database of abstracts of theses on tourism issues in Ukraine is offered. Conclusions are drawn on the impact of legislation in the field of tourism on the cultural meanings of individual processes: research sphere, in law-making, law enforcement activities, educational process, as well as in the research work of students, postgraduates and doctoral candidates.

Keywords: tourism, legal and regulatory framework, legislation, scientometric analysis, cultural meanings.

Постановка проблеми. Починаючи із середини 80-х рр. ХХ ст. туризм став важливим соціальним і політичним явищем, істотно впливаючи на сучасний світовий устрій, економіку багатьох країн і регіонів світу. Туристична галузь завдяки активним темпам зростання перетворюється на одну з найважливіших складових світової економіки. Сфера туризму — це близько 12% від світового валового продукту, понад 30% — від обсягів світової торгівлі послугами та 11% — від світових споживчих витрат, 7% — від загального обсягу інвестицій та 5% — від усіх податкових надходжень [7].

Починає розвиватися туризм і в Україні. Туристська галузь, зважаючи на її значний вплив на економічний та соціальний розвиток країни, розгалуженість господарських зв'язків, потребує регулювання та підтримки держави. Перехід до ринкових відносин, жорстка конкуренція в туристській галузі передбачають вирішення нових завдань, пов'язаних з необхідністю адекватного реагування держави на значні зміни як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ функціонування організацій індустрії туризму. Необхідність вирішення цих завдань спонукала науковців звернутися до розгляду питань нормативно-правового забезпечення туристичної діяльності в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В історіографії дослідження правових засад туризму становлять особливу групу: наукові монографії, автореферати кандидатських та докторських дисертацій, статті в наукових фахових виданнях, законні та підзаконні акти, програмні документи.

Усунення суттєвих недоліків національного законодавства про туризм і досягнення єдиної концептуальної спрямованості норм потребують створення його наукової основи, що й сприяло здійсненню досліджень у цьому напрямі. Важливість означеної проблематики зумовлена й специфікою туризму як особливої форми реалізації основоположних прав і свобод людини й громадянина в Україні: права на свободу пересування, відпочинок та інших суміжних прав. Серед українських правознавців окремі аспекти цієї проблеми розглядали М. О. Баймуратова, А. Г. Бобкова, В. Ф. Погорілко, П. М. Рабінович, О. Ю. Серьогін, С. Б. Чехович, Я. М. Шевченко та ін.

Мета статті — проаналізувати культурологічні аспекти розвитку правових засад туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. За часів СРСР розвиток правових засад туризму не набув логічного завершення, тобто видання єдиного законодавчого акта. І лише за часів незалежності України, в умовах лібералізації економіки, закладаються основи сучасної державно-туристичної політики, створюється нормативна база — прийнято Закон України «Про туризм» (набув чинності згідно з Постановою Верховної Ради України від 15 вересня 1995 р. № 325/95-ВР) [11], у якому визначено правову основу для подальшого розвитку законодавства у сфері туризму. Закон відіграв важливу роль у формуванні концепції законодавства про туризм, а в перспективі — окреслив туристські норми та науково-практичну необхідність виокремлення їх у підгалузь права. У ньому уточнено місце й роль туризму як одного з пріоритетних напрямів розвитку національної культури й економіки, вперше за багато років законодавчо сформовано термінологічно-поняттєвий апарат у сфері туризму, визначено ключові поняття, на основі яких формуються туристські відносини.

Завдяки керованості процесів на початковому етапі державності України (1991–2004 рр.) туризм почав відроджуватися системно. Характерна особливість цього етапу — інтенсивна правотворчість з питань туризму, різноаспектність його норм, а відтак — їх колізійність, стихійність, наявність прогалин у правовому регулюванні деяких аспектів туристських відносин, а в деяких випадках — і «вимушеність» туристського законотворення.

З метою поліпшення ситуації в туристській галузі розроблено та прийнято Указ Президента України «Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року» (від 10 серпня 1999 р. № 973), Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні» (від 21 лютого 2007 р. № 136), Постанову Верховної Ради України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» (від 18 листопада 2003 р. № 1282-IV), Постанову Кабінету Міністрів

України «Про затвердження державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки» (від 29 квітня 2002 р. № 583) [9], Постанову Кабінету Міністрів України «Про відзначення 200-ї річниці курортів Криму» (від 22 лютого 2007 р. № 693), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з підготовки та проведення у 2008 році Року туризму і курортів в Україні» (від 17.10.07 № 884-р). У 2013 р. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію Державної цільової програми розвитку туризму та курортів до 2022 р., розроблену Державним агентством України з туризму та курортів у межах виконання Національного плану дій Президента України [10]. Ці нормативні документи окреслили основні напрями та перспективи розвитку туристської сфери України.

Однак туризм в Україні не посів гідного місця в економічній і соціальній структурах суспільства, що є наслідком недосконалості його нормативно-правової бази.

Науковці-правознавці брали участь у розробці законів України з питань туризму: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 07.06.2001 р.; «Про внесення змін до Декрету Кабінету Міністрів України», «Про місцеві податки і збори» від 20.03.2003 р.; указів Президента України «Про Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року» від 10.08.1999 р. № 973/99, «Про підтримку розвитку туризму в Україні» від 02.03.2001 р. № 127/2001, «Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування й вільний вибір місця проживання» від 15.06.2001 р. № 435/2001; постанов Кабінету Міністрів України «Про утворення структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій з питань туризму та затвердження Типового положення про управління з питань туризму обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації» від 25.11.1999 р. № 2142; «Про внесення змін до переліку органів ліцензування та переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності» від 04.03.2004 р. № 267; «Про внесення доповнень до постанови Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2000 р. № 1336» від 24.07.2003 р. № 1164; «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 20.02.1999 р. № 228» (щодо спрощення порядку в'їзду в Україну іноземних туристів) від 28.07.2003 р. № 1168.

Поглиблення й розширення зв'язків вітчизняних туристських організацій усіх форм власності з туристськими фірмами інших країн у найрізноманітніших сферах суспільного життя, науки, культури та освіти сприяло трансформації в національне законодавство України про туризм міжнародних стандартів, прийнятих державами та міжнародними організаціями. Монографія С. В. Максименко,

яка вийшла друком у 2001 р., повинна була посприяти активізації цих процесів, стати науково-методичним орієнтиром для фахівців у сфері туристського бізнесу [8]. У праці досліджено актуальні питання організації туристської діяльності в національному та міжнародно-правовому аспектах, поняття та зміст права на туризм і свободу туристських подорожей, проаналізовано міжгалузеві політико-економічні та соціально-культурні елементи державного регулювання у сфері туризму.

Формування ринкової економіки в Україні посилило інтерес до форм і методів туристського обслуговування населення. Розвиток цієї галузі прискореними темпами, конкуренція й комерціалізація туристської діяльності зумовили перегляд принципів і методів адміністративно-правового регулювання туристського бізнесу, що водночас потребувало наукового узагальнення й осмислення в межах дисертаційних досліджень.

Здійснено наукометричний аналіз бази даних авторефератів дисертацій, захищених з проблематики туризму в Україні [5], який засвідчив, що з 416 одиниць інформації за означеною темою 13 — це юридичні науки, з них 1 — докторська дисертація (табл. 1).

Табл. 1.

Перелік дисертацій з туристської тематики, захищених за науковим напрямом — юридичні науки (2001–2014 рр.)

№ п/п	Рік з-ту	Назва дисертації	Місце захисту
1	2001	Бобкова А. Г. Правове забезпечення рекреаційної діяльності (12.00.04; 12.00.06), доктор юридичних наук	Київ, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка.
2	2002	Серьогін О. Ю. Правове регулювання міжнародних туристичних відносин (12.00.03), кандидат юридичних наук	Київ, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка
3	2005	Опанасюк Н. А. Конституційно-правові основи туризму в Україні (24.00.02), кандидат юридичних наук	Київ, НАН України, ін-т держави і права ім. В. М. Корецького
4	2009	Борисенко Г. О. Правове регулювання оподаткування туристичних послуг в Україні (12.00. 07), кандидат юридичних наук	Харків, Харків. нац. ун-т внутр. справ

№ п/п	Рік з-ту	Назва дисертації	Місце захисту
5	2010	Бедрак Н. О. Адміністративно-правове регулювання туристичною галуззю (12.00.07), кандидат юридичних наук	Київ, Київ. нац. ун-т внутр. справ
6	2011	Вишневіська Ю. В. Адміністративно-правові заходи забезпечення діяльності у сфері сільського туризму в Україні (12.00.07) кандидат юридичних наук	Київ, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України
7	2011	Палій Н. І. Правове регулювання використання та охорони земель рекреаційного призначення (12.00.06), кандидат юридичних наук	Київ, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України
8	2012	Гудима М. М. Захист прав споживачів за договором про надання туристичних послуг (12.00.03), кандидат юридичних наук	Івано-Франківськ, науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
9	2012	Залозний М. Ю. Організаційно-правові засади рекреаційного розвитку Кримського півострова у 1917–1991 рр.: (історико-правові дослідження) (12.00.01), кандидат юридичних наук	Київ, Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна»
10	2012	Манзюк В. В. Правовий статус суб'єктів туристичної діяльності (12.00.04), кандидат юридичних наук	Донецьк, НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж.
11	2012	Семенець О. С. Правове регулювання використання природних ресурсів для туризму в Україні (12.00.06), кандидат юридичних наук	Київ, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка
12	2013	Юрченко О. В. Туризм у сучасному міжнародному праві : особливості регулювання та практика реалізації (12.00.11), кандидат юридичних наук	Київ, Ін-т законодавства Верхов. Ради України

№ п/п	Рік з-ту	Назва дисертації	Місце захисту
13	2014	Скляр М. М. Правовий режим земель рекреаційного призначення (12.00.06), кандидат юридичних наук	Київ, Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України

Переважну більшість захистів дисертаційних робіт здійснено в м. Київ і лише 3 у регіонах: 1 – у Харкові, 1 – Донецьку, 1 – Івано-Франківську. Така незначна кількість дисертаційних досліджень з правових основ туризму свідчить про недостатню увагу науковців-правознавців до проблем українського туризму, оскільки розвиток ринкових відносин в Україні, що стосується і сфери послуг туризму, потребує наукового обґрунтування правового середовища.

Як свідчить таблиця 1, у 2001 р. А. Г. Бобкова захистила одну з перших докторських дисертацій у галузі юридичних наук, що висвітлювали питання українського туризму. Дисертація «Правове забезпечення рекреаційної діяльності» стала теоретичним дослідженням господарсько-правового й еколого-правового аспектів рекреаційної діяльності, у якому обґрунтовано поняття рекреаційної діяльності, окреслено особливості такої діяльності та види; відокремлено коло господарських та екологічних відносин, що мають місце під час її здійснення; проаналізовано законодавство про рекреаційну діяльність, обґрунтовано пропозиції щодо його вдосконалення. На основі дослідження законодавства й узагальнення наукових джерел визначені поняття та правовий режим рекреаційного фонду, його складові; порушені питання створення рекреаційного фонду, права власності на його території й ресурси; уточнені види використання рекреаційного фонду та напрями правової охорони. Обґрунтовано поняття права природокористування для рекреаційних цілей та визначено його зміст. Сформульовано поняття суб'єктів рекреаційної діяльності, визначено їх особливості, організаційні форми, уточнено загальні засади їх правового статусу та види таких суб'єктів. Конкретизовані правові засоби забезпечення ефективного здійснення рекреаційної діяльності: господарсько-правовий механізм, договірні відносини та відповідальність за порушення законодавства щодо такої діяльності. Аргументована необхідність розробки концепції правового забезпечення рекреаційної діяльності й запропоновано її зміст.

У подальших дисертаційних дослідженнях порушено питання регулювання міжнародного туризму, конституційно-правових засад туризму в Україні, оподаткування в туризмі й головне — правового режиму земель рекреаційного призначення.

Науковці підкреслюють, що українське законодавство в галузі туризму потребує передусім суттєвого доповнення й максимального узгодження з міжнародними нормами, зокрема це стосується Закону «Про туризм», який має бути узгоджений з існуючими міжнародними угодами та деклараціями, крім того, слід доповнити чіткими посиланнями на норми цивільного, адміністративного та кримінального права [1, 2]. Надзвичайно важливо внеможливити використання туристської діяльності для прикриття нелегальної міграції, секс-туризму, бізнесу, пов'язаного з контрабандою, що й має набути відображення в українському законодавстві [3].

Слід також відзначити: для того, щоб положення економічної теорії не залишалися простою декларацією, необхідні засоби втілення їх на практиці. Такими засобами державного регулювання розвитку сфери туризму вважаємо розробку прогнозів, цільових комплексних програм та індикативне планування. Їх реалізація потребуватиме вирішення деяких методологічних й організаційних проблем, які пов'язані з необхідністю виконання принципів і вимог законів ринку, особливостями прояву характерних властивостей послуг, організаційно-економічними труднощами надання населенню всіх видів послуг туризму тощо.

У цьому аспекті державного регулювання сфери туризму необхідні науково обґрунтовані методичні положення розробки й реалізації цільових комплексних програм. Таке методичне рішення, на думку В. І. Бирковича, сприятиме активному використанню індикативного планування, у межах якого фактично реалізуються державні (регіональні) програми розвитку сфери туризму в умовах сучасної ринкової економіки [3, 4].

Питання правових засад туризму знайшли своє відображення й у державній політиці України. Так, основними пріоритетними напрямками державної політики в галузі туризму передусім є вдосконалення правових засад регулювання відносин у галузі туризму, а також забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України; розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного («зеленого») туризму; розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристському ринку; створення сприятливих для розвитку туризму умов; науково обґрунтовані норми рекреаційного навантаження на природне середовище, у межах яких воно зберігає здатність до самовідновлення.

В усьому світі значної популярності набуває сільський туризм. Немало документів, прийнятих на державному рівні за останні роки, свідчать про вдосконалення нормативно-правової бази, що спрямована на залучення до розвитку туристської індустрії підприємств малого бізнесу та приватного сектора, особливо в сільській місцевості, а також розробку Програми розвитку сільського туризму в Україні [6].

Попит на сільський відпочинок збільшується завдяки зменшенню тривалості робочого часу, збільшенню кількості платних відпусток, підвищенню рівня освіти, розвитку транспортної мережі – залізничного, автодорожнього, повітряного та морського транспорту. Усе це свідчить про актуальність розвитку сільського туризму і в Україні. Але ефективному розвитку туризму, особливо сільського, багато в чому перешкоджають саме відсутність чіткого адміністративно-правового регулювання цієї сфери, нерозвиненість інфраструктури й інноваційної діяльності в Україні. Пріоритетність розвитку сільського туризму в Україні зумовлена нагальною необхідністю подолання соціально-економічних проблем сучасного села. За роки незалежності України в сільській місцевості спостерігаються зменшення населення, зростання безробіття, масова заробітчанська міграція. Розвиток сільського туризму міг би усунути таку негативну тенденцію в українських селах, підвищити матеріальний добробут та частково вирішити проблеми зайнятості сільського населення. Але аналіз вітчизняної наукової літератури й практики свідчить про нерозробленість поняттєвого апарату, відсутність системного підходу й наукової методології обґрунтування характеру й ступеня адміністративно-правового регулювання у сфері сільського туризму [6, с. 27-31].

Висновки. Таким чином, туризм, з точки зору правознавців, є передусім, нормативно-правовим явищем, сфера відносин якого знає регулювання, контролю та координації діяльності всіх учасників з боку держави. Розвиток правових засад туризму в Україні є культуротворчим — впливає на науково-дослідну сферу, де теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть стати основою для подальших наукових досліджень і дискусій у галузі адміністративного права з питань адміністративно-правових заходів забезпечення туристської діяльності; у правотворчості — розробка пропозицій щодо вдосконалення нормативних актів, за допомогою яких здійснюється правове забезпечення туристської діяльності; у правозастосовній діяльності — теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть використовувати компетентні органи (посадові особи) для забезпечення туристської діяльності; у навчальному процесі — під час викладання та вивчення курсів з правових засад туризму, а також у науково-дослідній роботі студентів, аспірантів та докторантів.

Подальшого культурологічного дослідження потребують питання впливу міжнародного права у сфері туризму на розвиток українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Алексеева Ю. Влияние государственной политики на развитие туристической отрасли Украины / Ю. Алексеева // Актуальные проблемы внутренней политики: сб. науч. пр. — Киев : Вид-во НАДУ, 2004. — Вып. 1. — С. 103–107.
2. Алексеева Ю. Экономико-правовые основы развития социального туризма в Украине / Ю. Алексеева // Актуальные проблемы государственного управления: сб. науч. пр. — Харьков : Вид-во ХРІДУ НАДУ «Магістр», 2004. — № 1 (19). — С. 58–64.
3. Биркович В. І. Модернізація туристичного та рекреаційного потенціалу регіонів України / В. І. Биркович // Статистика України. — 2006. — № 3 (34). — С. 83–86.
4. Биркович В. І. Розвиток туристичної галузі в регіоні / В. І. Биркович // Університетські наукові записки: часопис Хмельницького ун-ту управління та права. — 2006. — № 2 (18). — С. 335–341.
5. Божко Л. Д. Наукометричний аналіз українських дисертацій з туризму (1991–2014 рр.) / Л. Д. Божко // Міжнародний вісник : Культурологія. Філологія. Музикознавство — К. : ДАККМ, 2016. — Вип. 1 (6) — С. 11–20.
6. Вишневецька Ю. В. До питання про адміністративно-правові заходи по забезпеченню туристичної діяльності у сфері сільського зеленого туризму в Україні / Ю. В. Вишневецька // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. — 2011. — № 1. — С. 27–31.
7. Ежегодный отчет ЮНВТО [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://media.unwto.org/ru/annual-reports>. — Загл. с экрана.
8. Максименко С. В. Туристская деятельность: международно-правовые аспекты / С. В. Максименко. — Одесса : Латстар, 2001. — 168 с.
9. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2002 р. № 583 // Офіц. вісн. України. — 2002. — № 18. — С. 143–154.
10. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 [...] Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 01.08.2013 № 638-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-%D1%80>. — Назва з екрана.
11. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 // Відомості Верховної Ради. — 1995. — № 31. — Ст. 241.

References

1. Aliksieieva U. Vplyv derzhavnoi polityky na rozvytok turystychnoi haluzi Ukrainy / U. Aliksieieva // Aktualni problemy vnutrishnoi polityky: zb. nauk. pr. — Kyiv : Vyd-vo NADU, 2004. — Vyp. 1. — S. 103–107.

2. Aliexsieieva U. Ekonomiko-pravovi zasady rozvytku sotsialnoho turyzmu v Ukraini / U. Aliexsieieva // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. pr. — Kharkiv : Vyd-vo KhRIDU NADU «Mahistr», 2004. — № 1 (19). — S. 58–64.
3. Byrkovych V. I. Modernizatsiia turystychnoho ta rekreatsiinoho potentsialu rehioniv Ukrainy / V. I. Byrkovych // Statystyka Ukrainy. — 2006. — № 3 (34). — S. 83–86.
4. Byrkovych V. I. Rozvytok turystychnoi haluzi v rehioni / V. I. Byrkovych // Universytetski naukovy zapysky: Chasopys Khmelnytskoho universytetu upravlinnia ta prava. — 2006. — № 2 (18). — S. 335–341.
5. Bozhko L. D. Naukometrychnyy analiz ukraiyinskykh dysertatsiy z turyzmu (1991–2014 rr.) / L. D. Bozhko // Mizhnarodnyy visnyk : Kulturolohiya. Filolohiya. Muzykoznavstvo — K. : DAKKKM, 2016. — Vyp. 1 (6) — S. 11–20.
6. Vyshnevska U. V. Do pytannia pro administratyvno-pravovi zakhody po zabezpechenniu turystychnoi diialnosti u sferi silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini / U. V. Vyshnevska // Visnyk Akademii pratsi i sotsialnykh vidnosyn Federatsii profspilok Ukrainy. — 2011. — № 1. — S. 27–31.
7. UNWTO Ezhegodnyi otchet [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupa: <http://media.unwto.org/ru/annual-reports>. — Zagl. s ekrana.
8. Maksimenko S. V. Turistskaya deyatelnost: mezhdunarodno-pravovyye aspekty / S. V. Maksimenko. — Odessa : Latstar, 2001. — 168 s.
9. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy rozvytku turyzmu na 2002–2010 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 kvit. 2002 r. № 583 // Ofits. visn. Ukrainy. — 2002. — № 18. — S. 143–154.
10. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2022 [...] Kabinet Ministriv Ukrainy; Rozporiadzhennia, Kontseptsiiia vid 01.08.2013 № 638-r [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-%D1%80>. — Nazva z ekranu.
11. Pro turyzm : Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 // Vidomosti Verkhovnoi Rady. — 1995. — № 31. — St. 241.

■ UDC 930.85:346.7:338.48(477)

Bozhko L. D., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
bozhkolubov@rambler.ru

CULTUROLOGICAL ASPECTS OF THE LEGAL FOUNDATIONS OF TOURISM IN UKRAINE

The aim of the study is to consider the culturological aspects of the legal foundations of tourism in Ukraine.

Research methodology. The basis of the study has been the integrity of the diachronic and synchronic methods on the principles of historicism.

Results. Tourism is primarily a regulatory phenomenon in the sphere of relations, which is adjustable and has a control and coordination by all the participants from the state. The development of legal principles of tourism in Ukraine is culture-based and has an impact on the research field, where theoretical principles, conclusions and recommendations can be a basis for further research and discussion in the field of administrative law for the legal and administrative measures to ensure tourism. The implications for developing proposals to improve regulations through the legal support tourism have been demonstrated in lawmaking. The theoretical propositions, conclusions and recommendations have been found that can be used by the competent authorities (officials) for tourism in the law enforcement activity. The specific features of legal principles of tourism in the educational process, as well as in the research work of postgraduate students and doctoral students are outlined.

Novelty. The main culturological aspects of the legal foundations of tourism in Ukraine have been specified. Further research in this area will help identify and solve the existing issues of legal support of tourism in Ukraine and coordinate the efforts of lawyers and experts on tourism in their implementation.

The **practical significance.** The information contained in this article will help teachers of tourism disciplines adjust their programs taking into account the culturological component.

Key words: tourism, legal and regulatory framework, legislation, scientific analysis, cultural meanings.

Надійшла до редколегії 02.12.2016 р.